

Załącznik Nr 1
Do Uchwały Nr
dnia.....

PROGRAM

**PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY
W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR
PRZEMOCY W RODZINIE**

NA LATA 2021 - 2030

MIASTA I GMINY LISKO

Lipsko 2021r.

I. WSTĘP

Rodzina jest najważniejszym środowiskiem w życiu człowieka, kształtującym osobowość, system wartości, poglądy, styl życia. Rodzice czy opiekunowie są wzorem dla dzieci. Ważną rolę w prawidłowo funkcjonującej rodzinie odgrywają wzajemne relacje pomiędzy rodzicami oparte na miłości i zrozumieniu. W przypadku dezorganizacji rodzina nie jest w stanie realizować podstawowych zadań, role wewnątrzrodzinne ulegają zaburzeniu, łamane są reguły, a zachowania poszczególnych członków rodziny stają się coraz bardziej niezgodne z normami prawnymi i moralnymi oraz z oczekiwaniami społecznymi.

Przemoc domowa może być zarówno skutkiem, jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie, bez wątpienia należy zaklasyfikować ją do kategorii zachowań negatywnych o dużej szkodliwości społecznej. Mimo, że w relacjach międzyludzkich istniała ona zawsze, o przemocy w rodzinie mówiono niewiele, jakby nie postrzegając jej jako poważnego zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny. Takiego, które prowadzi do poważnych naruszeń norm moralnych i prawnych, tragicznych skutków psychologicznych, a w skrajnych przypadkach do poważnych okaleczeń czy zabójstw.

Dla lepszego rozpoznania zjawiska przemocy w rodzinie konieczne jest jej zdefiniowanie. W niektórych przypadkach przejawy są tak jednoznaczne, że nie pozostawiają żadnych wątpiwości, w innych, bardziej złożonych, niezbędne jest określenie możliwie jasnych kryteriów oceny.

Według definicji zawartej w art. 2 pkt. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, **przemoc** to:

„Jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt. 1 (członek rodziny – osoba najbliższa w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6.06.1997r. – Kodeks karny), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.”

Można wyodrębnić różne rodzaje przemocy:

- Przemoc fizyczna – bicie, znęcanie się, głodzenie, zamykanie, kopanie, policzkowanie, szarpanie, duszenie, ciągnięcie za włosy, rzucanie przedmiotami, ale także używanie niebezpiecznych narzędzi lub grożenie ich użyciem, zadawanie bólu i inne.

- Przemoc psychiczna – sprawowanie przez sprawcę przemocy psychicznej kontroli nad ofiarą, np. straszenie zabójstwem, użyciem przemocy, zabranie dzieci, niszczenie lub zagrożenie zniszczeniem rzeczy, upokarzanie, używanie wulgarnych słów, mówienie kobiecie że jest do niczego, że jest brzydka, głupia, chora psychicznie, że nikt jej nie chce, że bez sprawcy sobie nie poradzi;
- Przemoc seksualna – zmuszanie do odbywania stosunku lub poddania się innym zachowaniom seksualnym, a także wymuszanie współżycia w nieakceptowanej formie. Przemoc seksualna jest często przez ofiary molestowania ukrywana, co w znacznym stopniu utrudnia udzielenie im pomocy;
- Przemoc finansowa (ekonomiczna) – np. utrzymanie kobiety w całkowitej zależności finansowej, zakazywanie jej pracy zawodowej, nie dawanie wystarczającej ilości pieniędzy na prowadzenie domu;
- Przemoc polegająca na osaczaniu – np. ciągłe chodzenie za kimś, dzwonienie do niego w celu wyrządzenia mu krzywdy lub zastraszenia;

Stosowanie przemocy prowadzi do niskiej samooceny, poczucia bezsilności i bezradności, ciągłego niepokoju, depresji, chorób związanych ze stresem. Szczególnie dramatyczne konsekwencje przemocy zauważa się u dzieci. Powoduje ona bowiem w ich psychice nieodwracalne skutki, które mogą dać znać o sobie dopiero w życiu dorosłym.

Prawo ściga sprawców przestępstw przeciwko osobom bliskim za:

art. 207 § 1 k.k. – znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny – podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat (ścigane z urzędu)*.

art. 191 § 1 k.k. – kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbą bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia – podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (ścigane z urzędu)*.

art. 197 § 1 k.k. – kto przemocą lub groźbą bezprawną lub postępowaniem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10 (ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego)**.

art. 209 § 1 k.k. – kto uporczywie uchyla się od wykonywania ciążącego na nim z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez nie łożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych

potrzeb życiowych – podlega karze pozbawienia wolności do lat 2 (ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego)**.

**Ściganie z urzędu polega na tym, że prokurator i policja prowadzą postępowanie niezależnie od woli i zgody osoby pokrzywdzonej. Wycofanie skargi lub odmowa zeznań nie jest podstawą do umorzenia postępowania, jeśli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniono przestępstwo.*

*** Ściganie na wniosek polega na tym, że bez wniosku osoby pokrzywdzonej postępowanie w danej sprawie nie może być wszczęte.*

Konieczne jest podjęcie działań zmierzających w kierunku edukacji społecznej dostarczającej wiedzy o zjawisku przemocy i sposobach radzenia sobie z problemem. Niezbędne jest również zapewnienie profesjonalnej pomocy interwencyjnej i terapeutycznej zarówno sprawcom jak i ofiarom przemocy, ze szczególnym uwzględnieniem krzywdzonych dzieci. Skuteczne przeciwdziałanie i zwalczanie przemocy w rodzinie wymaga współpracy różnych służb i budowania lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy skierowany jest przede wszystkim do: ofiar przemocy w rodzinie, sprawców przemocy w rodzinie, świadków przemocy w rodzinie, przedstawicieli władz lokalnych, przedstawicieli instytucji służb pracujących z dziećmi (nauczyciele, pedagodzy, pracownicy socjalni, policjanci, pracownicy wymiaru sprawiedliwości, pracownicy służby zdrowia).

II. ZAŁOŻENIA SYSTEMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE

1. Założenia systemu:

- podstawowym zadaniem jest zatrzymanie przemocy oraz zapewnienie osobom doznającym przemocy, bezpieczeństwa i profesjonalnej pomocy,
- rozwój oferty pomocowej dla rodzin uwikłanych w przemoc,

- integracja działań instytucji wobec problemu przemocy w rodzinie,
- stosowanie jednoznacznych przekazów, które mówią, że nikt nie ma prawa stosować przemocy wobec drugiego człowieka, nie ma żadnego uzasadnienia ani usprawiedliwienia przemocy domowej,
- rozwój wiedzy, kompetencji, umiejętności reagowania wobec problemu przemocy i podniesienie poziomu świadomości społecznej na temat problemu przemocy.

2. Zadania gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Zgodnie z ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2020 r. poz. 218) do zadań własnych Miasta i Gminy Lipsko należy tworzenie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, tj.:

- utworzenie Zespołu Interdyscyplinarnego, który na terenie Miasta i Gminy Lipsko prowadzi: diagnozę problemu przemocy w rodzinie, podejmuje działania w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, inicjuje interwencje w środowisku dotkniętym przemocą, rozpowszechnia informacje o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy oraz inicjuje działania w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie,
- opracowanie i realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie ,
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą,
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia.

3. Budowanie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy

Lokalny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie - zespół instytucji w środowisku lokalnym działających na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy, wraz z ich potencjałem kadrowym, kompetencyjnym, wiedzą i umiejętnościami, instrumentami

pomocy i wsparcia, procedurami postępowania, zasobami rzeczowymi i finansowymi, wzajemnie ze sobą współpracujących w sposób skoordynowany.

Funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego w skład którego wchodzi przedstawiciele: Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lipsku, Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Lipsku, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lipsku, Komendy Powiatowej Policji w Lipsku, Wydziału Zdrowia, oświaty, Prokuratury oraz Kuratorzy Sądu Rejonowego w Lipsku.

Zespół Interdyscyplinarny działa na podstawie porozumień zawartych między Burmistrzem Miasta i Gminy Lipsko, a podmiotami działającymi w Zespole.

4. Elementy lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

- zasoby instytucjonalne – instytucje i organizacje zajmujące się problemem przemocy w rodzinie wraz z potencjałem organizacyjnym,
- zasoby ludzkie – specjaliści z różnych dziedzin,
- instrumenty pomocowe i sieć wsparcia,
- Zespół Interdyscyplinarny,
- media.

III. ZASOBY GMINY LIPSKO W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE

- ❖ Sąd Rejonowy,
- ❖ Komenda Powiatowa Policji w Lipsku,
- ❖ Prokuratura Rejonowa w Lipsku,
- ❖ Miejsko –Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipsku,
- ❖ Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- ❖ Placówki oświatowo – wychowawcze,
- ❖ Zakłady opieki zdrowotnej i Poradnia Zdrowia Psychicznego,
- ❖ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lipsku,
- ❖ Organizacje pozarządowe i instytucje kościelne.

IV. ZAGROŻENIA W REALIZACJI ZADAŃ PRZECIWDZIAŁAJĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE

- Wzrost patologii społecznych.
- Słaba kondycja moralna i ekonomiczna rodzin.
- Negatywne wzorce zachowań społecznych.
- Bezradność i bierność rodzin w rozwiązywaniu własnych problemów.
- Niewydolność opiekuńczo - wychowawcza rodzin oraz niski poziom wykształcenia.
- Osamotnienie rodzin zagrożonych przemocą i brak umiejętności pozyskiwania wsparcia.
- Problemy alkoholowe członków rodzin.
- Ukrywanie przez rodzinę występowania aktów przemocy, niechęć do współpracy.
- Niepełna znajomość kompetencji i zadań instytucji i podmiotów działających na rzecz rodzin zagrożonych przemocą.
- Brak działalności specjalistów w zakresie mediacji rodzinnych.
- Agresywne nagłaśnianie niektórych problemów społecznych.
- Brak gwarancji bezpieczeństwa osób doświadczających przemocy.
- Poczucie bezkarności u osób stosujących przemoc.
- Wydłużony tryb postępowania karnego o znęcanie się nad rodziną, niskie kary w stosunku do rangi popełnionych czynów, nadużywanie zawieszania kar.
- Problemy mieszkaniowe uniemożliwiające skuteczne odizolowanie agresora.
- Ogólna niechęć do uczestnictwa w procesie pomagania (brak wiary w powodzenie przedsięwzięcia).

V. SZANSE W REALIZACJI ZADAŃ PRZECIWDZIAŁAJĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE

- Akceptacja społeczna dla działań podejmowanych na rzecz zapobiegania przemocy w rodzinie.
- Zmiany prawne umożliwiające skuteczniejsze formy niesienia pomocy rodzinom zagrożonym przemocą domową.
- Zmiany w polityce prorodzinnej.
- Wprowadzenie procedury „Niebieskiej Karty”.

- Funkcjonowanie w gminie instytucji posiadających zaplecze kadrowe i bazę lokalową umożliwiającą tworzenie grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie oraz grup terapeutycznych dla osób stosujących przemoc.
- Rozwój systemu informacji z zakresu profilaktyki i wsparcia rodzin.
- Liczne akcje edukacyjno - informacyjne kampanie medialne wpływające na wzrost świadomości społeczeństwa w zakresie problemu przemocy domowej.
- Wzrost poziomu wykształcenia społeczeństwa.
- Wzrost liczby organizacji pozarządowych działających w sferze pomocy społecznej.

VI. CELE PROGRAMU

Cel główny:

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz zwiększenie dostępności i skuteczności pomocy dla rodzin, w których stosowana jest przemoc, a także ochrona ofiar przemocy w rodzinie.

Cele szczegółowe:

1. Rodzina - azylem bezpieczeństwem jego członków.
2. Ofiary i świadkowie przemocy doświadczają w mniejszym stopniu następstw przemocy.
3. Wychodzenie z sytuacji przemocy - zapobieganie stosowaniu przemocy w rodzinie.
4. Pomoc dla rodzin doznających przemocy jest skuteczna i dostępna.
5. Zjawisko przemocy domowej nie jest zjawiskiem powszechnym.
6. Służby i instytucje działające w obszarze przemocy w rodzinie legitymują się wysokimi kwalifikacjami.
7. Środowisko lokalne reprezentuje wysoki poziom wiedzy z zakresu przeciwdziałania przemocy.

VII. ZADANIA GMINY I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Zadanie 1.

Tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

1. określenie zasad wzajemnej współpracy służb i instytucji,
2. opracowanie modelowej procedury i strategii postępowania w konkretnych przypadkach przy udziale członków Zespołów Interdyscyplinarnych,

3. stałe diagnozowanie zjawiska przemocy, ze szczególnym uwzględnieniem skali krzywdzenia i zaniedbywania dzieci,
4. kontynuowanie szkoleń współpracujących ze sobą instytucji,
5. prowadzenie działalności edukacyjno - profilaktycznej skierowanej do dzieci i młodzieży promującej rozwiązywanie konfliktów bez przemocy,
6. realizacja programów pomocowych dla rodziców - warsztatów umiejętności rodzicielskich,
7. upowszechnianie informacji dotyczących zjawiska przemocy i ofertach pomocowych w środowisku lokalnym.

Zadanie 2.

Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

1. udzielanie bezpłatnych porad prawnych, psychologicznych i socjalnych,
2. promocja i realizacja systemu „Niebieskiej Karty” ,
3. interwencja kryzysowa,
4. pomoc telefoniczna i ambulatoryjna,
5. wspólne interwencje środowiskowe policji i pomocy społecznej,
6. monitorowanie indywidualnych przypadków,
7. zwiększenie wiedzy i kompetencji osobistych ofiar przemocy domowej.

Zadanie 3.

Opracowywanie i realizacja programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

1. udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w miejscu zamieszkania lub pobytu:
 - indywidualna diagnoza sytuacji, uruchomienie działań interwencyjnych, opracowanie planu pomocy,
 - pomoc z zastosowaniem różnych rodzajów i form pomocy (interwencja, wsparcie, poradnictwo, edukacja, pomoc specjalistyczna i kontrola stanu bezpieczeństwa),

2. udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą i zmuszonym do opuszczenia dotychczasowego miejsca pobytu:

- udzielanie bezpiecznego schronienia
- pomoc socjalna,
- poradnictwo specjalistyczne,

3. ochrona przed dalszym krzywdzeniem przez sprawcę:

- odseparowanie sprawcy od ofiary,
- działania korekcyjno - edukacyjne dla sprawców przemocy,

4. działania realizowane w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, które wiążą się z przeciwdziałaniem przemocy u osób uzależnionych lub współuzależnionych od alkoholu.

Zadanie 4.

Edukacja dzieci i młodzieży w zakresie sposobów radzenia sobie ze stresem i agresją.

1. prowadzenie zajęć wychowawczych oraz zajęć informacyjno - edukacyjnych w placówkach oświatowo - wychowawczych oraz w programach pracy środowiskowej,
2. wspieranie różnych form spędzania czasu wolnego modelujących właściwe zachowanie
3. opracowywanie i realizacja innowacyjnych programów szkolnych w zakresie profilaktyki i prewencji przemocy realizowanych na terenie szkół,
4. promowanie mediacji rodzinnych jako formy rozwiązywania konfliktów,
5. objęcie rodzin dysfunkcyjnych opieką społeczną.

VIII. SPODZIEWANE EFEKTY I OCENA PROWADZONYCH DZIAŁAŃ

- Zmniejszenie rozmiarów zjawiska przemocy domowej.
- Zwiększenie skuteczności i dostępności pomocy.
- Zmniejszenie negatywnych następstw dla ofiar i świadków przemocy w rodzinie.
- Spadek liczby przypadków przemocy w rodzinie.
- Spadek liczby rodzin, w których interwencje podejmowane są wielokrotnie.

- Zwiększenie społecznej wrażliwości i zaangażowania w problematykę przeciwdziałania przemocy.
- Zwiększenie kompetencji służb, instytucji i organizacji społecznych pracujących w obszarze przemocy domowej oraz poprawa współpracy w tym zakresie.

Ocena działań poprzez podsumowanie działalności profilaktycznej prowadzonej w placówkach oświatowych oraz ocena skuteczności oferowanego wsparcia na terenie miasta i gminy przy zastosowaniu ankiet.

IX. REALIZATORZY PROGRAMU

- Urząd Miasta i Gminy Lipsko
- Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipsku
- Komisja do Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Komenda Powiatowa Policji w Lipsku
- Sąd Rejonowy i Prokuratura Rejonowa
- Szkoły
- Placówki służby zdrowia
- Organizacje pozarządowe
- Społeczność lokalna
- Media

Lp.	ZADANIA	DZIAŁANIA	TERMIN REALIZACJI	REALIZATOR
1.	Powołanie Zespołu Interdyscyplinarnego	Zespół składa się z grupy specjalistów reprezentujących instytucje wchodzące w skład lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy tj. przedstawicieli Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lipsku, Miejsko Gminna Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Prokuratury, Komisariatu Policji w Lipsku, oświaty, ochrony zdrowia i innych instytucji.	2010	Burmistrz Miasta i Gminy Lipsko
2.	Prowadzenie przez Zespół Interdyscyplinarny zintegrowanych i skoordynowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> • Podjęcie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mających na celu zapobieganie zjawisku • Diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie • Inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie • Opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach • Rozpowszechnianie informacji o instytucjach oraz możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym • Inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie • Monitorowanie sytuacji rodzin, w których istnieje zagrożenie wystąpienia przemocy oraz rodzin, w których dochodzi do przemocy • Prowadzenie dokumentacji działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań. 	2021-2030 spotkania Zespołu Interdyscyplina mego nie rzadziej niż raz na 3 miesiące	<ul style="list-style-type: none"> • M-GOPS w Lipsku • Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego • Policja • PCPR w Lipsku • Wszyscy realizatorzy Programu
3.	Realizacja programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> • Kierowanie ofiar przemocy do prawnika i psychologa • Współpraca z instytucjami prowadzącymi domy samotnej matki • Określenie sposobu rozwiązywania problemów związanych z przemocą, dotyczących indywidualnych środowisk • Tworzenie warunków dla rozwoju Grupy Samopomocowej dla Ofiar Przemocy • Kierowanie na grupy wsparcia ofiar przemocy • Praca socjalna z osobami doznającymi przemocy 	2021-2030	<ul style="list-style-type: none"> • Policja • PCPR w Lipsku • M-GOPS w Lipsku • Miejsko Gminna Komisja Rozwiązywania Pr. Alkoholowych

4.	<p>Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Systematyczne szkolenia wszystkich przedstawicieli służb podejmujących działania na rzecz rodzin uwikłanych w przemoc, w tym szkolenia z zakresu diagnozowania przemocy w rodzinie, realizacji procedury Niebieskiej Karty i prowadzenia interwencji kryzysowej. • Organizowanie spotkań mających na celu wymianę doświadczeń między pracownikami różnych instytucji wchodzących w skład lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy 	2021-2030	<ul style="list-style-type: none"> • Zespół Interdyscyplinarny • M-GOPS w Lipsku • Wszyscy realizatorzy Programu
5.	<p>Zapobieganie stosowaniu przemocy w rodzinie a w szczególności: zmiana postawy mieszkańców wobec przemocy w rodzinie poprzez działania informacyjne – edukacyjne,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpowszechnianie materiałów edukacyjnych (brozur, ulotek, plakatów itp.) dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie wśród lokalnej społeczności • Dostarczenie informacji o instytucjach udzielających pomocy i wsparcia ofiarom przemocy w rodzinie • prowadzenie zajęć wychowawczych oraz zajęć informacyjno - edukacyjnych w placówkach oświatowych oraz w programach pracy środowiskowej, • wspieranie różnych form spędzania czasu wolnego modelujących właściwe zachowanie • opracowywanie i realizacja innowacyjnych programów szkolnych w zakresie profilaktyki i prewencji przemocy realizowanych na terenie szkół, 	2021-2030	<ul style="list-style-type: none"> • M-GOPS w Lipsku • Miejsko Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych • Placówki Oświatowe • Wszyscy realizatorzy Programu
6.	<p>Działalność punktu informacji, wsparcia i pomocy dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Praca specjalistów w zakresie diagnozy i pomocy psychologicznej, prawnej i terapeutycznej • Tworzenie warunków dla rozwoju Grupy Samopomocowej dla Ofiar Przemocy • Spotkania Zespołu Interdyscyplinarnego 	2021-2030	<ul style="list-style-type: none"> • Przewodniczący Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych • M-GOPS • Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego